

УДК 339.94

Худик Микола Володимирович

здобувач вищої освіти освітнього ступеню «магістр»

за програмою «Міжнародна економіка»

Державного торговельно-економічного університету

Hudyk Mykola

Master's degree Student of the

State University of Trade and Economics

**ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА РОЗВИТОК СВІТОВОГО
ГОСПОДАРСТВА ТА МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ
COVID-19 PANDEMIC IMPACT ON THE DEVELOPMENT OF THE
WORLD ECONOMY AND INTERNATIONAL TRADE**

***Анотація.** В статті проведено аналіз впливу пандемії COVID-19 на розвиток світової економіки і торгівлі. Визначено, що у короткостроковому періоді найбільш відчутний вплив від COVID-19 зазнала динаміка світового ВВП, світовий експорт товарів і послуг, а також прямі іноземні інвестиції. Проведено статистичний аналіз негативних наслідків, виявлено деструктивний вплив на діяльність глобальних компаній, які інтегровані в міжнародні ланцюги створення вартості. Ідентифіковано соціальні наслідки від запровадження обмежень на трудову діяльність в умовах карантину. Визначено, що чинник глобалізації та взаємозалежності має вагомим значення для розвитку економік як окремих держав, так і цілих регіонів та континентів.*

***Ключові слова:** пандемія COVID-19, світова економіка, світовий експорт товарів, світовий експорт послуг, світовий ВВП, прямі іноземні інвестиції, економічна рецесія, економічна криза.*

Summary. *The article analyzes the impact of the COVID-19 pandemic on the development of the global economy and trade. It is determined that in the short term, COVID-19 had the most significant impact on the dynamics of world GDP, world exports of goods and services, and foreign direct investment. A statistical analysis of the negative consequences is carried out and the destructive impact on the activities of global companies integrated into international value chains is revealed. The social consequences of the restrictions on labor activity during quarantine are determined. It is determined that the factor of globalization and interdependence has great importance for the development of economies of individual states, as well as entire regions and continents.*

Key words: *COVID-19 pandemic, world economy, world exports of goods, world exports of services, world GDP, foreign direct investment, economic recession, economic crisis.*

Постановка проблеми. У 2020 році світова економіка зазнала потужного удару внаслідок поширення пандемії COVID-19. Вона змусила внести корективи у спосіб організації життєдіяльності населення більшості країн світу і вимагала безпрецедентних зусиль для підтримки функціонування їх національних економік. Пандемія показала, наскільки глибокими є асиметрії між різними країнами світу у багатьох питаннях: від мобілізації ресурсів для подолання кризи та відновлення після неї, до надання соціального захисту найбільш постраждалим верствам населення і забезпечення безперешкодного доступу до вакцин для багатьох мільярдів людей. У травні 2023 року, відповідно до рішення Комітету з коронавірусної інфекції, очільник ВООЗ Тедрос Гебреєсус оголосив про те, що COVID-19 більше не є надзвичайною ситуацією міжнародного значення. Проте фахівці і експерти у сфері охорони здоров'я, як і раніше, визнають подальшу невизначеність, пов'язану з потенційною еволюцією SARS-CoV-2. Водночас вони вважають, що COVID-19 наразі є усталеною і постійною проблемою

охорони здоров'я, а не надзвичайною ситуацією в галузі охорони здоров'я, що має міжнародне значення та здійснює деструктивний вплив не лише на соціальну сферу, але й світову економіку у цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика впливу пандемії COVID-19 на розвиток світової економіки знаходить відображення у цілій низці публікацій міжнародних організацій, зокрема ООН [2], ЮНКТАД, Світового банку, МВФ [10] та ін. Проте необхідно підкреслити, що у публікаціях фахівців цих організацій, як правило, не висвітлюються особливості зміни структури міжнародної торгівлі товарами і послугами під впливом пандемії COVID-19, що актуалізує більш детальні дослідження цих питань.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є висвітлення особливостей впливу пандемії COVID-19 на розвиток світової економіки та міжнародної торгівлі.

Виклад основного матеріалу. Всесвітня організація охорони здоров'я офіційно проголосила коронавірусну хворобу пандемією на початку березня 2020 року, хоча спалах захворювання розпочався у середині грудня 2019 року в місті Ухань у Китаї. За цей час пандемія суттєво вплинула на тренди розвитку світової економіки, не залишивши осторонь жодної країни. Перш за все, це пов'язано із жорсткими карантинними заходами, які ввели уряди багатьох країн: закриття торгово-розважальних центрів, заборона відвідування усіх масових заходів, обмеження у пересуванні як у межах країни, так і при перетині її кордонів, скорочення виробництва (через встановлення лімітів одночасного перебування працівників в одному приміщенні) тощо. В результаті поширення коронавірусної хвороби такі компанії зі світовим ім'ям, як Apple, Toyota, Starbucks, McDonald's та Volkswagen, призупинили виробництво чи продажі в Китаї. Під загрозою опинилися світові виробничі ланцюжки – від електроніки й авто до курятини [1, с. 21].

За даними ООН, у 2020 році світова економіка скоротилася на 4,3 відсотка, що більш ніж у два з половиною рази більше, ніж під час глобальної фінансової кризи 2009 року. Очікуване у 2021 році помірне відновлення у розмірі 4,7 відсотка навряд чи компенсує збитки попереднього року, а стійке відновлення після пандемії залежатиме не лише від обсягу стимулюючих пакетів та швидкого розгортання програм вакцинації, але також від якості та ефективності цих заходів для підвищення стійкості світової економіки до майбутніх потрясінь [2].

Департамент з економічних та соціальних питань ООН повідомив, що у 2020 році за межею бідності у світі опинилися додатково 131 мільйон осіб, багато з яких – жінки, діти та представники найуразливіших верств суспільства. Жінки становлять понад 50 відсотків робочої сили в секторах з високим рівнем нестабільності в умовах пандемії, таких як роздрібна торгівля, готельний бізнес та туризм – сферах, які найбільше постраждали від ізоляції. Багато хто з них має обмежений доступ до соціального захисту або взагалі його не має. 12,7 трильйона доларів, витрачених на екстрені заходи щодо стимулювання світової економіки, на думку експертів ООН, змогли запобігти новій Великій депресії. Однак різка невідповідність у розмірах пакетів економічної допомоги, що реалізуються в розвинених країнах, що розвиваються, поставить їх на різні траєкторії відновлення [2].

Оскільки у 2022 році європейський континент стикнувся з найбільш потужним після Другої Світової війни актом військової агресії, який російська федерація здійснила відносно нашої держави, і який вже приніс руйнування інфраструктури та екологічні збитки нечуваних масштабів, то, відповідно, світова економіка у 2022 році не могла не зазнати рецесії, спричиненої зростанням вартості енергоносіїв, запровадженням масштабних фінансово-економічних санкцій відносно держави-агресора, порушенням традиційних логістичних ланцюгів, високими темпами інфляції та ризиком появи глобальної продовольчої кризи. Тому, з нашої

точки зору, у статті доречно розглянути наслідки пандемії COVID-19 для світової економіки, які мали місце включно по 2021 рік.

Внаслідок глобального економічного уповільнення, спричиненого кризою COVID-19, було завдано потужного удару по світовій економіці, що характеризується повільним зростанням ВВП, низькими темпами зростання торгівлі та скороченням обсягу прямих іноземних інвестицій (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка показників світового ВВП, світового експорту товарів та послуг за 2017-2021 рр.

Показник	Роки					2021/ 2017, %
	2017	2018	2019	2020	2021	
Світовий ВВП, трлн. дол. США	81,41	86,47	87,65	85,12	96,53	119%
Темпи щорічного зростання ВВП, %	3,4	3,3	2,6	-3,1%	5,9%	-
Обсяг вхідних потоків прямих іноземних інвестицій, трлн. дол. США	1,632	1,448	1,480	0,963	1,582	97%
Обсяг вихідних потоків прямих іноземних інвестицій, трлн. дол. США	1,610	0,941	1,123	0,780	1,707	106%
Світовий експорт товарів, трлн. дол. США	17,562	19,334	18,754	17,505	22,145	126%
Світовий експорт послуг, трлн. дол. США	5,532	6,095	6,279	5,171	6,033	109%

Джерело: складено автором за даними [3-8]

Як свідчать дані табл. 1, впродовж 2017-2020 рр. обсяг світового ВВП зріс на 19%, проте за період 2019-2020 рр. знизився з 87,6 трлн. дол. США до 85,1 трлн. дол. США. Подібним чином змінювалася динаміка показників світового експорту товарів: впродовж 2017-2021 рр. його обсяг зріс на 26%, проте за період 2019-2020 рр. знизився з 18,7 трлн. дол. США до 17,5 трлн. дол. США. При цьому доволі красномовно демонструє вплив пандемії COVID-19 на систему міжнародних економічних зв'язків також і динаміка прямих іноземних інвестицій. Так, за період 2019-2020 рр. обсяг вхідних потоків прямих іноземних інвестицій скоротився біль ніж на половину – з

1,4 трлн. дол. США до 0,9 трлн. дол. США, обсяг вихідних – з 1,1 до 0,7 трлн. дол. США.

Таким чином, пандемія COVID-19 здійснила негативний вплив не лише на зростання світового ВВП і торговельних потоків, але і на пряму іноземну інвестиційну діяльність у 2020 році. При цьому значного впливу зазнав також світовий експорт послуг: відповідно до даних Міжнародного торгового центру, за період 2019-2020 рр. обсяги світового експорту послуг скоротились з 6,2 до 5,1 трлн. дол. США (табл. 2).

Таблиця 2

Обсяги світового експорту послуг за 2017-2021 рр., млрд. дол. США

Сектор послуг	Роки					2021/ 2017, %
	2017	2018	2019	2020	2021	
Сукупний світовий експорт	5532,024	6095,944	6279,022	5171,704	6033,030	109%
Інші ділові послуги	1236,081	1357,884	1423,274	1422,298	1577,863	128%
Транспортні послуги	940,584	1032,639	1040,591	855,812	1157,131	123%
Інформаційно-комунікаційні та комп'ютерні послуги	533,772	633,341	692,181	748,524	889,774	167%
Фінансові послуги	493,378	527,494	533,550	560,572	628,306	127%
Туризм	1327,777	1433,731	1471,697	547,386	598,095	45%
Платежі за використання об'єктів інтелектуальної власності	385,411	420,976	441,263	395,546	448,922	116%
Страхові послуги та пенсійне забезпечення	130,536	141,969	140,649	161,224	180,723	138%
Виробничі послуги з використанням фізичних ресурсів, що належать іншим особам	101,815	119,391	115,609	107,013	126,651	124%
Будівництво	107,055	116,849	110,745	91,148	100,937	94%
Персональні, культурні та рекреаційні послуги	74,195	78,028	83,863	81,827	95,088	128%
Послуги з технічного обслуговування та ремонту	86,277	101,983	109,146	84,436	87,061	101%
Державні послуги	71,949	76,675	78,415	73,024	76,631	107%
Послуги, не віднесені до вище перелічених	29,052	38,470	35,328	34,952	38,385	132%

Джерело: складено автором за даними [8]

Як свідчать дані табл. 2, за період 2017-2021 рр. зростав обсяг експорту майже всіх видів комерційних послуг – винятком були лише послуги будівництва, світовий експорт яких знизився на 6%, а також сектор туризму, який скоротився більш ніж наполовину, що вочевидь було пов'язано з поширенням пандемії COVID-19 та введенням карантинних обмежень, які ускладнювали перетин кордону між країнами для туристів.

В цьому ключі вважаємо доцільним погодитись з Н.В. Коваленко та Я.В. Литвин, які наголошують, що «вплив COVID-19 на міжнародну торгівлю був найбільш значним в першій половині 2020 р. коли її вартісні обсяги знизилися приблизно на 15%, а глобальні торговельні процеси почали відновлюватися в третьому кварталі і, більш виражено, в четвертому кварталі. Відновлення в другій половині 2020 р. багато в чому було обумовлено прискоренням світових товаропотоків» [9, с. 56]. І дійсно, дані Міжнародного торгового центру, наведені у табл. 2, відображають тенденцію, про яку говорять автори: сукупний світовий експорт послуг стрімко зростав впродовж 2017-2019 рр., але зазнав стрімкого скорочення протягом 2019-2020 рр., а за період 2020-2021 рр. почав поступово відновлюватись до «передпандемійного» рівня.

Підкреслимо також, що світова торгівля зазнала удару внаслідок спровокованого пандемією COVID-19 порушення роботи виробничих мереж. Галузі сфери послуг, такі як індустрія культури та дозвілля, готельно-ресторанний бізнес і оптова та роздрібна торгівля, відіграють не таку важливу роль у виробничих мережах, як, скажімо, сектор енергетики. Однак, як показує аналіз подій 2020 року, потрясіння навіть у таких другорядних галузях можуть виявитися істотно відчутнішими внаслідок вторинних ефектів в інших секторах. Так, наприклад, закриття ресторанів і барів може позначитися на фермерських і виноробних господарствах, що призведе до скорочення попиту на трактори та інше сільськогосподарське обладнання. Тому незважаючи на те, що спочатку пандемія переважно

торкнулася контактоємних галузей, з огляду на ступінь дестабілізації, вона зрештою призвела до масштабного економічного спаду [10].

Якщо ж говорити про сукупний світовий експорт товарів, то у 2020 році було зафіксовано значне скорочення експорту продукції багатьох товарних груп порівняно зі значенням 2019 року. Підкреслимо також, що структура світової торгівлі товарами включає в себе десятки товарних груп, тому в статті ми наведемо лише дані по тим товарним групам, обсяг експорту яких у 2021 році перевищував 800 млрд. дол. США (табл. 3).

Таблиця 3

Обсяги світового експорту товарів за 2017-2021 рр., млрд. дол. США

Вид товарів	Роки					2021/ 2017, %
	2017	2018	2019	2020	2021	
Сукупний світовий експорт товарів	17,562	19,334	18,754	17,505	22,145	126%
Палива мінеральні, олії мінеральні та продукти їх перегонки; бітумінозні речовини...	1,948	2,503	2,051	1,609	2,556	131%
Електричні машини та устаткування і їх частини; звукозаписувальні та звуковідтворювальні пристрої, телевізори ...	2,525	2,752	2,706	2,778	3,400	135%
Машини, механічні пристрої, ядерні реактори, котли та їх частини	2,066	2,277	2,218	2,097	2,493	121%
Транспортні засоби, крім залізничного або трамвайного рухомого складу, та їх частини і приладдя	1,446	1,533	1,502	1,281	1,510	104%
Природні або культивовані перли, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння, дорогоцінні метали, плаковані метали ...	0,656	0,647	0,649	0,717	0,854	130%
Фармацевтична продукція	0,528	0,588	0,618	0,680	0,827	157%
Пластик і пластмасові вироби	0,596	0,656	0,625	0,611	0,807	135%

Джерело: складено автором за даними [7]

Як свідчать дані табл. 3, за період 2017-2021 рр. відбулося суттєве зростання експорту всіх зазначених у таблиці товарних груп, а сукупний

світовий експорт зріс більше ніж на чверть. Проте зовсім інша тенденція простежувалася протягом 2019-2020 рр.: так, експорт енергоносіїв знизився з 2,0 до 1,6 трлн. дол. США, продукції машинобудування з 2,2 до 2,0 трлн. дол. США, транспортних засобів – з 1,5 до 1,2 трлн. дол. США тощо.

Висновки. Таким чином, можемо зробити висновок, що світова економіка протягом ряду попередніх років рухалася в бік оновлення глобальних ланцюжків доданої вартості, формування симбіотичних економік і зростання протекціонізму. Проте пандемія COVID-19 стала спусковим механізмом, який почав руйнувати хиткі баланси глобальної економіки, які протягом останніх років і без того опинилися під ризиком дестабілізації внаслідок запровадження санкцій, торгових і валютних воєн, агресивного протекціонізму і об'єктивної зміни співвідношення сил в світовому господарстві.

Перспективи подальших досліджень можна розглядати в розрізі більш поглибленого аналізу впливу пандемії COVID-19 на зміну товарної і географічної структури світового експорту, а також інших економічних показників.

Література

1. Долбнєва Д. В. Вплив COVID-19 на економіку країн світу. *Проблеми економіки*. 2020. №1. С. 20-26.
2. Risk of Instability, Tension Growing, amid Glaring Inequalities in Global COVID-19 Recovery, Top United Nations Officials Warn Security Council. *Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй*. URL: <https://news.un.org/ru/story/2021/01/1395082>
3. GDP (Current US\$). *Офіційний сайт Світового банку*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?view=chart>
4. GDP growth (annual %). *Офіційний сайт Світового банку*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?view=chart>

5. List of countries attracting investment from World. Офіційний сайт Міжнародного торгового центру. URL: <https://www.investmentmap.org/investment/time-series-by-industry>
6. List of countries investing in World / Офіційний сайт Міжнародного торгового центру. URL: <https://www.investmentmap.org/investment/time-series-by-country>
7. List of exported products for the selected product. Product: TOTAL All products. *Офіційний сайт Міжнародного торгового центру.* URL: https://www.trademap.org/Product_SelProduct_TS.aspx?nvpm=1%7c%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1
8. List of exported services for the selected service. Service: S - All services. *Офіційний сайт Міжнародного торгового центру.* URL: https://www.trademap.org/Service_SelService_TS.aspx?nvpm=1%7c%7c%7c%7c%7cS00%7c1%7c3%7c1%7c2%7c2%7c1%7c5%7c1%7c1%7c1
9. Коваленко Н.В., Литвин Я.В. Динаміка розвитку світового ринку послуг // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток економіки та бізнес-адміністрування: наукові течії та рішення». 21 жовтня 2021 р. Том 1. К.: НАУ, 2021. С. 56-58.
10. Das S., Wingender Ph. Slow-Healing Scars: The Pandemic's Legacy. *Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду.* URL: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2021/03/31/blog-slow-healing-scars-the-pandemic-legacy>